

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 28/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä kesäkuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston selonteon Itämeren haasteista ja Itämeri-politiikasta (VNS 6/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ympäristövaliokuntaan samalla määrännyt, että ulkoasiainvaliokunnan, liikenne- ja viestintävaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan, talousvaliokunnan ja tulevaisuusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Nina Hyvärinen, valtioneuvoston EU-sihteeristö
- Itämeri-suurlähettiläs Jari Luoto ja ulkoasiainneuvos Seppo Kauppila, ulkoasiainministeriö
- hallitusneuvos Jaana Heikkinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- neuvotteleva virkamies Barbro Widing, työ- ja elinkeinoministeriö

- tutkimusjohtaja Markku Kotilainen, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- tutkimuspäällikkö Iikka Korhonen, Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)
- yhteiskuntasuhteiden johtaja Sebastian Sass, Nord Stream AG
- asiantuntija Meeri Palosaari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- kuljetusasiantuntija Petri Murto, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- erityisasiantuntija Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto
- asiantuntija Tero Jokilehto, Suomen Varustamot ry
- meriohjelman päällikkö Anita Mäkinen, WWF Finland
- toimitusjohtaja Kari Jalas, Keskuskauppamari.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- VR-Yhtymä Oy
- Suomen Yrittäjät
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Itämeri on vahvasti esillä pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa. Hallitus on sitoutunut tiivistämään Itämeren alueen EU-yh-

teistyötä painopisteinään ympäristöturvallisuuden parantaminen yhdessä taloudellisen yhteistyön kehittämisen kanssa. Valtioneuvosto onkin ollut aktiivisesti mukana komission kanssa val-

mistelemassa EU:n Itämeri-strategiaa, jossa myös yhteisen talousalueen kehittäminen on keskeisessä roolissa. Talousvaliokunta on lausunut strategiasta erikseen (TaVL 25/2009 vp). Nyt tarkasteltavana olevassa Itämeri-selonteossa valtioneuvosto on ottanut rajatun lähestymistavan ja Itämerta tarkastellaan lähinnä ympäristönäkökulmasta. Talouden ja elinkeinoelämän keskeisten elementtien käsittely on jäänyt selonteossa melko suppeaksi, vaikkakin alueen suuri merkitys Suomen taloudelle on tuotu hyvin esille. Suomen kolme suurinta kauppakumppania ovat Itämeren alueelta, minkä ohella Itämeren alue on Venäjän ja Aasian tuotteiden keskeinen vientireitti Eurooppaan. Strategian ja selonteon lähes samanaikaisesta aikataulusta huolimatta talousvaliokunta pitää talouden vähäistä huomioimista selonteossa puutteena.

Aktiivista otetta tarvitaan

Kuten talousvaliokunta totesi strategiasta antamassaan lausunnossa, kokonaisvaltainen ja koordinoiva lähestymistapa on olennaista Itämeren alueen kehittämisessä. Maailman saastuneimman meren suojelu luo merkittävää potentiaalia kestäväälle taloudelliselle kasvulle ja uusille, vihreille innovaatioille muun muassa ravinnekuorman vähentämisessä, ympäristökatastrofien ehkäisyssä sekä energiankäytön ja liikenteen tehostamisessa. Toisaalta kilpailukykyiset markkinat ja luovat innovaatiot mahdollistavat tehokkaamman ympäristönsuojelun. Itämeren talousalueella on lukuisia mahdollisuuksia kestäväälle kasvulle, mutta edelleenkin paljon esteitä sisämarkkinoiden tehokkaalle toiminnalle. Talousvaliokunta painottaa, että Itämeren talousalueen toteutuminen edellyttää kaikilta alueen valtioilta aktiivista, oma-aloitteista toimintaa ja yhteisten tavoitteiden tehokasta toteuttamista sekä ennen kaikkea vahvaa poliittista sitoutumista. Tavoitteisiin ei päästä pelkillä viranomaisten päätöksillä tai hallinnollisilla toimilla, vaan niiden toteutuminen edellyttää erityisesti yritysten mutta myös kansalaisten panosta.

Itämeren alueen yhtenä heikkoutena talouden näkökulmasta voidaan pitää sitä, että Euroopan unioniin kuuluvasta kahdeksasta valtiosta vain

kaksi, Suomi ja Saksa, kuuluvat euroalueeseen. Valtioneuvoston tavoin talousvaliokunta katsoo, että talous- ja rahaliiton laajentuminen erityisesti vanhempiin jäsenvaltioihin Ruotsiin ja Tanskaan lisäisi talousalueen vaikuttavuutta. Asiantuntijakuulemisissa nousivat esille myös joidenkin Itämeren alueen valtioiden oikeusjärjestelmien heikkoudet. Omaisuuden heikko suoja, korruptio, epävarmuus sopimusten pitävyydestä ja tuomioistuinten riippumattomuudesta heikentävät merkittävästi yritysten toimintamahdollisuuksia ja investointihalukkuutta. Talousvaliokunta yhtyy selonteon tavoitteisiin ja korostaa, että oikeusvaltioperiaatteiden täysimääräiseksi toteuttamiseksi tulee toimia aktiivisesti ja määrätietoisesti.

Itämeren alueen taloudellinen kehitys on riippuvainen EU:n sisämarkkinoiden toimivuudesta sekä EU:n ja Venäjän välisestä yhteistyöstä. Viitaten strategiasta antamaansa lausuntoon talousvaliokunta pitää ensisijaisen tärkeänä aikaansaada Itämeren alueelle tehokkaasti toimivat markkinat ja kannustava liiketoimintaympäristö, jossa palvelujen ja tavaroiden kaupan, tutkimukseen ja tuotekehitykseen, julkisiin hankintoihin sekä investointeihin kohdistuu mahdollisimman vähän esteitä ja jossa pääoma- ja työmarkkinat toimivat hyvin. Selonteossa esitetty selvitys kaupan ja investointien käytännön esteistä ja julkisia hankintoja koskevista menettelyistä Itämeren alueella on kannatettava.

Talousvaliokunta tukee Suomen ja Luoteis-Venäjän lähimarkkina-alueen kehittämistä ja korostaa, että yritysten toimintaa vaikeuttavien erilaisten kaupan esteiden poistamiseksi tulee tehdä tiivistä yhteistyötä niin EU-maiden kesken kuin yhdessä Venäjän kanssa. Itämeren talousalueen kehittymismahdollisuudet pohjautuvat paljolti myös kansainvälisiin sopimuksiin. Venäjän WTO-jäsenyydellä ja EU:n ja Venäjän yhteistyösopimuksella (PCA) olisi myönteinen vaikutus alueen taloudelle. Talousvaliokunta katsoo, että Suomen tulisi toimia aktiivisesti uuden yhteistyösopimuksen aikaansaamiseksi. Markkinoiden toimivuuden kannalta keskeisessä asemassa ovat myös liikennejärjestelyt. Talousvaliokunta pitää toimivien ja ympäristön

kannalta kestävien liikenneyhteyksien sekä erityisesti keskeisten liikenteen solmukohtien kehittämistä tehokkaammiksi ja joustavammiksi erittäin tärkeänä. Tämä edellyttää kiinteää yhteistyötä erityisesti Venäjän kanssa.

Toimivat energiamarkkinat

Selonteossa käsitellään lyhyesti myös alueen energiayhteyksiä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että eurooppalaisia energiamarkkinoita kehitetään ja rakennetaan siirtoyhteyksiä, joilla erityksissä olevat alueet liitetään Euroopan sähkö- ja maakaasuverkkoihin. Talousvaliokunta on katsonut strategiasta antamassaan lausunnossa, että toimivat ja yhtenäiset energiamarkkinat vahvistaisivat osaltaan Itämeren alueen kilpailukykyä, ja pitää tärkeänä, että energainfrastruktuuria ja -markkinoita kehitetään samanaikaisesti. Talousvaliokunta on käsitellyt myös EU:n Itämeren alueen energiamarkkinoiden ja -yhteyksien kehittämissuunnitelmaa (BEMIP) ja pitää sen toteuttamista ja erityisesti Baltian maiden energiaturvallisuuden parantamista Itämeren maiden yhteisenä prioriteettina. Talousvaliokunta tukee selonteon esitystä Pohjoismaiden

sähkömarkkinoiden yhdistämisestä Baltian maiden sähkömarkkinoihin. Talousvaliokunta kuitenkin muistuttaa, että energiamarkkinoiden yhdentymisessä tulee huomioida myös kansalliset etumme.

Kuten selonteossa todetaan, Itämeri-politiikan tavoitteita voidaan edistää kansallisesti, kahdenvälisesti naapurimaiden kanssa, Euroopan unionin kautta tai kansainvälisten järjestöjen kautta. Talousvaliokunta korostaa läheisen yhteistyön merkitystä tavoitteiden toteuttamisessa muiden alueen keskeisten toimijoiden, kuten Pohjoismaiden neuvoston, Itämeren suojelukomission ja pohjoisten alueneuvostojen, kanssa, ja sitä, että Venäjän saaminen mukaan Itämeren alueen kehittämiseen on keskeistä.

Itämeri-strategian, sen rahoituksen ja pohjoisen ulottuvuuden osalta talousvaliokunta viittaa strategiasta antamaansa lausuntoon.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
 jäs. Hannu Hoskonen /kesk
 Harri Jaskari /kok
 Anne Kalmari /kesk
 Matti Kangas /vas
 Toimi Kankaanniemi /kd
 Jouko Laxell /kok

Eero Lehti /kok
 Päivi Lipponen /sd
 Marjo Matikainen-Kallström /kok
 Petteri Orpo /kok
 Sirpa Paatero /sd
 Oras Tynkkynen /vihr
 Markku Uusipaavalniemi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.